

KOMISIJA ZA ETIKO IN INTEGRITETO

Številka: Su Ek 18/2021-16

Datum: 30. 11. 2021

Komisija za etiko in integriteto je na podlagi drugega odstavka 52. člena Zakona o sodnem svetu (v nadaljevanju ZSSve) obravnavala pobudo stranke ... za sprejem načelnega mnenja glede etičnosti ravnanja ..., okrajne sodnice svetnice na Okrajnem sodišču v ..., in je na 3. seji 30. 11. 2021 sprejela

načelno mnenje:

Nastopanje sodnika ali sodnice v sodnih postopkih v vlogi pooblaščenca, pomeni kršitev načela nepristranskosti (III. načelo) in ugleda (X. načelo) Kodeksa sodniške etike.

O b r a z l o ž i t e v

Komisija za etiko in integriteto (v nadaljevanju komisija) je po odstopu zadeve s strani Sodnega sveta sprejela v obravnavo pobudo stranke ... (v nadaljevanju pobudnik), v kateri izpostavlja etično sporno ravnanje ..., okrajne sodnice svetnice na Okrajnem sodišču v ... (v nadaljevanju sodnica), ki je v kazenskopreiskovalnem postopku na sodišču, kjer je zaposlena, zagovarjala svojega sina. Pobudnik je na zaslišanju pripomnil, da je zagovornica osumljenega njegova mama, ki je zaposlena kot sodnica na istem sodišču, vendar strokovna sodelavka na to ni reagirala. V pobudi navaja tudi druga ravnanja sodnice, ki po njegovem mnenju krnijo ugled sodstva.

Sodnica je tekom postopka zagovarjala stališče, da lahko zastopa svoje premoženjske interese in sina, saj je bil poučen, da si lahko vzame zagovornika, strokovna sodelavka pa ji je dopustila navzočnost na zaslišanju. V odgovoru na pobudo in v predstavitvi svojih stališč na seji komisije je vztrajala pri prepričanju, da s svojim ravnanjem ni kršila etičnih načel Kodeksa sodniške etike (v nadaljevanju kodeks). Prav tako se ji ni zdelo sporno ali moteče za nasprotno stranko, da je kot sodnica na istem sodišču, kjer je zaposlena, sodelovala na zaslišanju sina, saj je na istem sodišču med strankama tekkel tudi postopek ureditve etažne lastnine, v katerem je bila stranka postopka, pa razpravljajoča sodnica zadeve ni odstopila drugemu sodišču.

Predmet presoje

Komisija je v sprejetih načelnih mnenjih in smernicah že večkrat poudarila zakonsko omejene pristojnosti njenega delovanja na sprejemanje načelnih mnenj glede ravnanj sodnikov, ki lahko pomenijo kršitev kodeksa sodniške etike; izdajanje priporočil in smernic s področja sodniške etike in integritete v skladu s kodeksom sodniške etike ter na skrb za izobraževanje in usposabljanje sodnikov na področju sodniške etike (prvi odstavek 49. člena ZSSve in 3. člen Poslovnika Komisije za etiko in integriteto, v nadaljevanju poslovnik). Določba, da so mnenja *načelna*, pomeni, da morajo biti strukturirana enako kot *pravno pravilo*, da so torej splošna in abstraktna. Povzemanj morajo vse (in samo tiste) dejanske okoliščine (niane) konkretnega dejanja sodnika, ki predstavljajo nujni del načelnega mnenja kot gornje premise. Komisija s sprejemanjem mnenj o konkretnih dejanjih sodnikov dopolni smernice z dodatno kazuistiko, oprto na sprožilni primer.

Naloga komisije je, da presoja tiste dejanske nianse, ki oživljajo posamezna načela kodeksa, ne sme pa predstavljati prikritega disciplinskega postopka, saj za morebitno razsojanje v konkretnem primeru nima pravne podlage v poslovniku.¹

V zvezi z zastopanjem sodnikov kot pooblaščenecv strank v sodnih postopkih je bilo sprejetih že nekaj stališč. Sodni svet je v zvezi s to problematiko na 31. seji dne 6. 3. 2014 sprejel stališče, da je zastopanje stranke ali udeležencev v postopku na podlagi pooblastitve nesprejemljivo, zato odsvetuje taka ravnanja sodnikom, kar pa ne velja za zastopanje pri opravljanju poslov vsakdanjega pravnega prometa ali zakonito zastopanje.² Svet za sodniško etiko pri Slovenskem sodniškem društvu je na seji 3. 9. 2014 sprejel nekoliko drugačno stališče in sicer, da Ustava Republike Slovenije v 22. členu vsakomur zagotavlja enako varstvo njegovih pravic v postopku pred sodiščem in pred drugimi državnimi organi; da procesni zakoni (Zakon o kazenskem postopku, Zakon o pravnem postopku) ne izključujejo zastopanja strank v sodnih postopkih po pooblaščenjih, četudi so sodniki, in v takih primerih izrecno določajo razloge za izločitev sodnika; da so starši zakoniti zastopniki otrok in da so starši dolžni skrbeti za otroke, pod določenimi zakonskimi pogoji pa so tudi otroci dolžni skrbeti za starše; da mora sodnik tudi v zasebnem življenju upoštevati načela Kodeksa sodniške etike in ravnati tako, da ne prihaja v nasprotje s poklicnimi dolžnostmi ali z ugledom in dostojanstvom sodniškega poklica; da se mora izogibati vsakemu neprimernemu vedenju in ravnanju, ne le tistemu, ki je v nasprotju z zakonom, zato ob upoštevanju omenjenih stališč ocenjuje, da ni zadržkov, da sodnik zastopa v sodnih postopkih svoje otroke, posvojence, zakonca in zunajzakonskega partnerja ter starše in posvojitelje. Pri tem pa se mora vesti spoštljivo in korektno do vseh udeležencev v postopku ter ravnati tako, da ne krni ugleda sodstva. Drugačno ravnanje sodnika pomeni kršitev IX. in X. načela Kodeksa sodniške etike.³ Komisija za etiko in integriteto pa je obravnavala vprašanje zastopanja sodnika v mirovanju v sodnih postopkih in je na 7. seji 30. 8. 2016 sprejela načelno mnenje, da načela Kodeksa sodniške etike zavezujejo tudi sodnika, kateremu sodniška funkcija miruje in da ravnanje sodnika, ki je v času mirovanja sodniške funkcije v pravnem postopku po ženinem pooblastilu zastopal gospodarsko družbo, ki je posredno v večinski skupni lasti sodnika in žene, samo po sebi ni v nasprotju s Kodeksom sodniške etike, pod pogojem, da sodnik pri tem ne krni ugleda in dostojanstva sodstva.⁴

Odločitev komisije

Komisija nima pomislekov glede nastopanja sodnika na sodišču v vlogi stranke, prav tako ne glede zakonitega zastopanja ali opravljanja poslov vsakdanjega prometa (npr. sestavljanja vlog), in taka ravnanja ne šteje kot etično sporna. Glede zastopanja strank v sodnih postopkih na podlagi pooblastilnega razmerja, kar je ključno vprašanje tudi v obravnavanem primeru, pa ima na načelni ravni utemeljene zadržke. Komisija sprejema stališče Sodnega sveta, da zastopanje stranke ali udeležencev v sodnem postopku na podlagi pooblastitve za sodnika ni sprejemljivo. Etična komisija Slovenskega sodniškega društva sicer določa, da ni zadržkov glede zastopanja sodnikov svojih družinskih članov v sodnih postopkih pod pogojem, da ne krni ugleda sodstva, kar podobno velja tudi za sprejeto načelno mnenje komisije, ki se nanaša na zastopanje sodnika v mirovanju, vendar po mnenju komisije tudi ta izjema ni etično dopustna, kot bo obrazloženo v nadaljevanju.

Zaradi narave sodniškega poklica se od sodnika pričakuje visok nivo etičnega ravnanja pri opravljanju sodniške funkcije in v zasebnem življenju. Pri uresničevanju svojih pravic mora vselej ravnati tako, da varuje nepristranskost in neodvisnost sojenja, sodniški ugled in samostojnost sodne oblasti (2. in 37. člen Zakona o sodniški službi). Sodnik mora ves čas ohranjati svojo nepristranskost (subjektivni in objektivni test) in tudi videz nepristranskosti, ki pa je lahko okrnjen med drugim tudi zaradi njegovih aktivnosti zunaj sodišča. Zavedati se mora, da s svojimi ravnanji v zasebnem življenju lahko zelo hitro preseže mejo etično dopustnega vedenja in s tem ogrozi ugled

¹ Primerjaj sodbo ESČP Panioglu v. Romania z dne 8. 12. 2020, str. 8, tč. 29, dostopno na: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-206352>

² Dostopno na: <http://www.sodni-svet.si/#sodniki-kot-pooblascenci-strank>

³ Dostopno na: <https://sodnisko-drustvo.si/ali-je-sodnik-lahko-pooblascenec-svojih-starsev-v-sodnih-postopkih/>

⁴ Dostopno na: http://www.sodni-svet.si/skei/keiNm_ravnanje-sodnika-v-mirovanju.html?ver=3

sodstva ter zaupanje javnosti vanj. Vloga sodnika spada med toge družbene vloge, pri katerih je delež dopustnega in zaželenega ravnanja majhen v primerjavi z obveznimi ravnanji. Meje dopustnosti sodnikovega vedenja je zato vedno treba iskati ob upoštevanju, kakšna so pričakovanja glede sodnikovega ravnanja v očeh širše javnosti, kar je ključno za zaupanje javnosti v sodstvo.⁵ Sodnik mora glede svoje neodvisnosti in nepristranskosti sodstva predvsem izkazovati in podpirati visoke standarde sodniškega poklica. Sodnikov poklicni in osebni ugled je jamstvo zaupanja javnosti v neodvisnost sodstva, zaupanje javnosti pa (poleg ustavnih in zakonskih jamstev) temelj legitimnosti sodstva.⁶ Sodnik se mora zato pri izvajanju zunajsodnih dejavnosti vedno vprašati, ali bi to lahko ogrozilo njegov ugled, neodvisnost in nepristranskost ali videz njegove neodvisnosti in nepristranskosti.⁷ Udeležba sodnika kot pooblaščenca stranke v sodnem postopku pri nasprotni stranki v vsakem primeru utemeljeno vzbuja dvom glede nepristranskosti sodišča, kar se je izkazalo tudi v konkretnem primeru, ko je nasprotna stranka sama izpostavila problem navzočnosti sodnice kot zagovornice sina v sodnem postopku. Sodnik je predstavnik „oblasti“ in lahko zato hitro daje videz nastopanja s pozicije moči, kar ruši pričakovanja nasprotne stranke v neodvisno sojenje.

Tudi nekateri procesni zakoni vsebujejo omejitve glede zastopanja strank. V kazenskem postopku je zagovornik lahko samo odvetnik ali odvetniški kandidat, zastopanje pred vrhovnim sodiščem pa je pridržano izključno odvetnikom (četrti odstavek 67. člena Zakona o kazenskem postopku), kar pomeni, da je zastopanje strank za sodnike v celoti izključeno. Tudi civilni procesni zakon vsebuje omejitve glede zastopanja, saj je v postopku pred okrožnim, višjim in vrhovnim sodiščem pooblaščenec lahko samo odvetnik, ali druga oseba, ki je opravila pravniški državni izpit (tretji odstavek 87. člena Zakona o pravnem postopku), kar pomeni, da pooblaščenec ne more biti na primer profesor prava, kljub nesporni strokovni avtoriteti, če nima opravljenega pravniškega državnega izpita. Sodnikom zastopanje strank v civilnih postopkih sicer ni prepovedano, vendar pa po oceni komisije ni vse, kar je pravno dopustno, tudi etično sprejemljivo. Stroga določila glede nastopanja sodnikov kot pooblaščenec v postopkih vsebuje na primer Etični kodeks ameriških sodnikov⁸, ki sodnikom prepoveduje zastopanje pred katerikoli organom, vključno z zastopanjem družinskih članov. Lahko pa nastopa v zadevah, v katerih je sam stranka ter družinskim članom daje brezplačne pravne nasvete in jim sestavlja vloge. Po oceni komisije je z vidika varovanja videza nepristranskosti nesprejemljiva udeležba sodnikov kot pooblaščenec strank v vseh sodnih postopkih, saj ruši videz nepristranskosti sodišča. V konkretnem primeru je sodnica s svojo udeležbo na zaslišanju ustvarila položaj, ko je z vidika oškodovanca, s katerim je v sodnem sporu, postala vprašljiva nepristranskost sodišča, oziroma ustvarjen upravičen dvom, da sodišče ne bo moglo odločati objektivno in nepristransko. Oškodovanec je namreč na zaslišanju celo sam izpostavil, da je sodnica zaposlena na istem sodišču, kar kaže na to, da mu je dejstvo, da na zaslišanju sodeluje sodnica, vzbudilo dvom v nepristranskost in neenako obravnavanje v postopku, kar nedvomno vodi v izgubo zaupanja v pošten postopek, s tem pa je bilo kršeno načelo nepristranskosti kodeksa.

Zastopanje sodnikov kot pooblaščenec strank pa je etično sporno tudi z vidika načela ugleda kodeksa, ki določa, da sodnik z osebnim zgledom varuje ugled sodstva in se pri vseh svojih dejavnostih izogiba neustreznemu ravnanju ali obnašanju. Od sodnika se pričakuje, da bo s svojim vedenjem (v službi in zunaj nje) zgled drugim, zato mora pri svojem ravnanju sprejeti omejitve, ki za povprečnega posameznika ne veljajo. Če je določeno sodnikovo ravnanje mogoče označiti kot družbeno nesprejemljivo (z vidika povprečno razumnega in poučenega opazovalca), to javnost

⁵ Komentar Kodeksa sodniške etike, dostopno na: http://www.sodni-svet.si/images/stories/Kodeks_sodniske_etike_komentar_sept_2017.pdf, str. 26.

⁶ Komentar Kodeksa sodniške etike, dostopno na: http://www.sodni-svet.si/images/stories/Kodeks_sodniske_etike_komentar_sept_2017.pdf, str. 17.

⁷ Komentar Kodeksa sodniške etike, dostopno na: http://www.sodni-svet.si/images/stories/Kodeks_sodniske_etike_komentar_sept_2017.pdf, str. 40.

⁸ Code of conduct for USA judges: Pravilo št. 4: A judge may engage in extrajudicial activities that are consistent with the obligations of judicial office in Komentar št. 5 k pravilu št. 4: *Practice of law*. A judge should not practice law and should not serve as a family member's lawyer in any forum. A judge may however act pro se and may, without compensation give legal advice to and draft or review documents for a member of the judges's family. Dostopno na: <https://www.uscourts.gov/judges-judgeships/code-conduct-united-states-judges>.

lahko razume kot dvoličnost, kar neizogibno vodi v izgubo zaupanja javnosti v sodnika in sodstvo kot celoto. Sodnik mora zato vedno pretehtati, kako bi določeno njegovo ravnanje ali vedenje lahko razumel razumni, preudarni in obveščeni posameznik (objektivni test).⁹ Po oceni komisije ima sodnik v primeru zastopanja strank na podlagi pooblastilnega razmerja že zaradi svoje funkcije drugačno vlogo, kot drugi udeleženci v sodnem postopku. Ne zato, ker bi bilo samo nastopanje pred sodiščem neugledno, marveč zato, ker je narava sodnih postopkov taka, da se stranka in njen pooblaščenec lahko brez svoje krivde znajdetata v položaju, ki se za sodnika ne spodobi (šikanozne tožbe, kverulanti itd.). V takšnih sporih se nujno "umaže" tudi nič kriva stranka, česar pa si sodnik zaradi svoje funkcije ne more privoščiti.

Komisija poudarja, da sprejeto načelno mnenje ne pomeni, da sodniki kot pooblaščenec strank ne bi zmogli biti neodvisni in nepristranski, saj jih že kodeks zavezuje, da ne smejo nastopati s pozicije moči ali izrabljati svoje funkcije za izvajanje pritiska na razpravljajočega sodnika in druge udeležence v postopku¹⁰, temveč je posledica dejstva, da pri sodniku različnih „vlog“, ki jih igra v življenju (tudi v sodnih postopkih) ni mogoče ločiti od njegove „osebe“, torej funkcije, ki jo opravlja. Z nastopanjem sodnikov v vlogi pooblaščenec strank v sodnih postopkih po oceni komisije videz nepristranskosti in ugleda sodstva ni zagotovljen, zato tako ravnanje pomeni kršitev načel nepristranskosti in ugleda kodeksa.

Do ostalih navedb v pobudi se komisija ni opredelila, saj niso relevantne v kontekstu sprejetega načelnega mnenja, pobudnik pa bo njihovo morebitno utemeljenost lahko uveljavljal v drugih (sodnih) postopkih.

**Predsednik Komisije za etiko in integriteto
Zvone Strajnar**

⁹ Komentar Kodeksa sodniške etike, dostopno na: http://www.sodni-svet.si/images/stories/Kodeks_sodniske_etike_komentar_sept_2017.pdf, str. 49.

¹⁰ Komentar Kodeksa sodniške etike, dostopno na: http://www.sodni-svet.si/images/stories/Kodeks_sodniske_etike_komentar_sept_2017.pdf, str. 49.